

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน : กรณีศึกษาบ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางสังคมทั้งทางบวกและทางลบ 2. เพื่อหาแนวทางหรือมาตรการในเชิงป้องกันผลกระทบทางลบ ในประเด็นด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลในภาคสนาม โดยการใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการใช้แบบสอบถาม จากตัวแทนชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมทั้งทางบวกและทางลบ และร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางหรือมาตรการในเชิงป้องกันผลกระทบทางลบ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพและผสมผสานกับวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้สังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การใช้แบบสอบถามและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารพร้อมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม จึงขอสรุปเนื้อหาผลการศึกษาได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ผลกระทบทางสังคมทั้งทางบวกและทางลบ และแนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางลบ จากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษาบ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

ผลกระทบทางบวก

จากสภาพบริบทของหมู่บ้านแม่เลา ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะเหะที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านต่างพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำ เพื่อการดำรงชีวิตมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ด้วยลักษณะทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านแม่เลาที่ตั้งอยู่ที่ราบระหว่างภูเขา มีลำห้วยแม่เลาไหลผ่านกลางหมู่บ้าน สามารถติดต่อกับคมนาคมขนส่งกับภายนอกได้สะดวก ด้วยถนนหลวง

สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน จึงส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวบ้านแม่เลาเป็นแบบผสมผสานที่เน้นการพึ่งพาจากธรรมชาติมากกว่าเช่น การใช้พื้นที่ทำกินในขอบเขตพื้นที่ที่ทางเจ้าหน้าที่จากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากำหนดไว้ การใช้ประโยชน์จากน้ำแม่เลาด้านอุปโภคในครัวเรือน ส่วนด้านปัจจัยภายนอกที่รับจากการให้บริการของภาครัฐคือ การติดตั้งกระแสไฟฟ้าเพื่อให้ครัวเรือนและบางครัวเรือนได้รับการสนับสนุนให้ใช้กระแสไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ จึงทำให้ชาวบ้านแม่เลาสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างสะดวกสบาย

จากการที่โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน คาดการณ์ถึงการก่อสร้างเสารับน้ำหนักสายเคเบิลในพื้นที่หมู่บ้านแม่เลาจำนวน 5 เสา จึงทำให้ชาวบ้านเริ่มรับรู้และคาดการณ์ถึงความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน นับเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัย ชาวบ้านจำเป็นต้องอาศัยจินตนาการและข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก โดยชาวบ้านแม่เลาได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่าง แต่ไม่แตกแยก และเห็นว่าโครงการดังกล่าวสามารถให้ประโยชน์กับหมู่บ้านได้เช่น การได้รับค่าชดเชยที่ดินอย่างเป็นทางการจากการสูญเสียพื้นที่ทำกินหรือการได้พื้นที่ที่ทำกินใหม่จากเจ้าของโครงการ ในกรณีหากเป็นพื้นที่ป่าหรือพื้นที่สาธารณะคณะกรรมการหมู่บ้านจะนำค่าชดเชยดังกล่าวไปพัฒนาหมู่บ้านต่อไป หรือหากจำเป็นต้องสร้างเสาโครงเหล็กในที่ดินทำกินของชาวบ้าน ค่าชดเชยจากการขายที่ดินหรือเช่าซื้ออาจเป็นทุนในการดำรงชีวิตและต้นทุนในการประกอบอาชีพใหม่ ทางเจ้าของโครงการอาจจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำเฉพาะเพื่อดำเนินการก่อสร้างที่มีระบบการจัดเก็บน้ำที่ดี และเมื่อเสร็จสิ้นการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในการกักเก็บน้ำสำรอง เพื่อใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม หรือปล่อยทิ้งไว้ให้กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาตามธรรมชาติ ทั้งนี้ลำห้วยแม่เลาเป็นแหล่งน้ำที่มีน้ำไหลตลอดปี หากมีการสำรองหรือกักเก็บไว้ในยามฉุกเฉินก็จะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้าน และหากใช้เส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นถนน ซอกซอยหรือถนนส่วนบุคคล เมื่อเสร็จสิ้นโครงการย่อมได้รับการซ่อมแซม ปรับปรุงถนนในหมู่บ้านให้แข็งแรง ทนทานกว่าเดิม ซึ่งเป็น สิ่งที่ชาวบ้านได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากโครงการดังกล่าว ซึ่งเป็นผลกระทบทางบวกที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับสถานีหลักและสถานีย่อยจะได้รับประโยชน์โดยตรงคือ กระแสไฟฟ้าสามารถย้อนระยะทางจากเชียงใหม่ไปจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้จริง ทั้งยังคิดค่าบริการในอัตราพิเศษสำหรับคนในพื้นที่ที่ต้องการใช้บริการและเมื่อมีเหตุจำเป็นต้องใช้บริการก็สามารถใช้บริการได้ เช่น การขนย้ายผู้ป่วย การติดต่อราชการ และการสำรวจไฟฟ้าตามพื้นที่ที่มีสายเคเบิลพาดผ่าน เป็นต้น ส่วนด้านการจัดการระบบไฟฟ้า การสำรองปริมาณไฟฟ้าเพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านแม่เลา ส่งผลให้มีสถิติไฟดับที่ลดลง เนื่องจากมีการเตรียมการ วางแผนและสำรองให้เพียงพอต่อการใช้ไฟฟ้าในโครงการและในหมู่บ้าน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สิ่งที่ชาวบ้านแม่เลามีความกังวลในเรื่องการการสูญเสียที่ดินในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ แต่ถ้ามีโครงการกระเช้าลอยฟ้าแล้ว นอกจากจะไม่สามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแล้ว ยังสูญเสียพื้นที่โดยที่ชาวบ้านต่างไม่ได้รับประโยชน์เลย จึงเป็นไปตามหลักการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นกรณีที่ชาวบ้านเป็นผู้ที่มีส่วนเสียมากกว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้ ชาวบ้านจึงมีแนวคิดที่เกิดจากการสูญเสียพื้นที่ป่าให้เป็นประโยชน์ ในรูปแบบของการเก็บภาษีหรือการเช่าพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยยารายได้บางส่วนจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในหมู่บ้านได้

ผลกระทบทางลบ

เนื่องด้วยสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ ส่งผลให้ชาวบ้านแม่เลาได้เปรียบมากกว่าหมู่บ้านอื่น ที่ยังสามารถพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติได้ไม่ว่าจะเป็น อาหารป่า สัตว์น้ำ และพรรณพืชในท้องถิ่น จึงเป็นการซึมซับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เพราะสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน แต่หากมีการก่อสร้างโครงการระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่- แม่ฮ่องสอน ชาวบ้านต่างมีแนวคิดที่มุ่งประเด็นไปที่การทำลายทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก เพราะการสร้างเสาทีมีอาณาเขต 2 ไร่ ไม่ใช่แค่เพียงทำลายโดยการตัดต้นไม้ในบริเวณนั้นเท่านั้น แต่อาจทำลายลูกไม้ที่กำลังจะเจริญเติบโต ชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้เช่น การหาหน่อไม้ รังผึ้ง เห็ด ไม้ฟืน ซึ่งจากการสูญเสียพื้นที่ในการสร้างโครงการฯ ยังส่งผลต่อการเดินทางอ้อมพื้นที่จากเดิมเคยใช้เป็นเส้นทางเดินป่า แต่หากมีการก่อสร้างอาจจะต้องเดินทางโดยสร้างเส้นทางใหม่ที่ไกลกว่าเดิม และส่งผลกระทบต่อพรรณพืชและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าบางชนิด และการสูญเสียที่ดินบริเวณจุดก่อสร้างอาจเกิดดินสไลด์ในช่วงฤดูฝนมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มเสาโครงเหล็กและสถานีผู้โดยสาร เพราะไม่มีดินสำหรับยึดเกาะ จึงอาจเกิดความเสียหายกับที่ดินบริเวณก่อสร้างและบริเวณพื้นที่ป่าไม้ใกล้เคียงได้ หากพิจารณาลึกลงไปได้ดิน เสาที่มีขนาดใหญ่ที่ฝังลึกลงไปในพื้นดินจะกระทบต่อระบบน้ำใต้ดิน ถ้าห้วยแม่เลาอาจมีส่วนผสมของเศษวัสดุก่อสร้างปนเปื้อนหรือขยะปะปนในแหล่งน้ำของหมู่บ้าน เนื่องจากเสาโครงเหล็กตั้งอยู่ใกล้ลำห้วยแม่เลาในระยะทางที่ใกล้ ซึ่งจะส่งผลให้น้ำเกิดความสกปรกไม่สามารถใช้การได้ จะส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำในหมู่บ้าน อีกทั้งการก่อสร้างอาจทำให้ปิดกั้นทางไหลของน้ำ ทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางและเกิดน้ำท่วมบ้านเรือนและพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ส่วนด้านการคมนาคมที่ต้องอาศัยถนนทางหลวงและถนนในหมู่บ้านหรือจำเป็นต้องสร้างถนนเพื่อเข้าไปถึงสถานที่ก่อสร้าง อีกทั้งจำเป็นต้องใช้เฮลิคอปเตอร์ในการขนส่งวัสดุก่อสร้าง ซึ่งส่งเสียระบบถนนเกิดการรื้อฟื้น ซ้ำรูปหรืออาจใช้ประโยชน์ไม่ได้ ที่เกิดจากการบรรทุกเกินอัตราและความถี่ของการบรรทุกต่อวัน และอาจส่งผล

ต่อการเกิดอุบัติเหตุกับคนในและอุบัติเหตุชนกันระหว่างเฮลิคอปเตอร์กับเสาโครงเหล็ก เพราะบินชนกับสายเคเบิลของโครงการฯ ขาดและตกลงมาในพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่เลา ด้านการใช้พลังงานไฟฟ้าของโครงการจำเป็นต้องใช้เพื่อขับเคลื่อนตัวกระเช้า ทำให้ปริมาณอัตราการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น หากมีผู้โดยสารไม่ถึง 25 คนจะเป็นการสูญเสียพลังงานไฟฟ้าอย่างโดยเปล่าประโยชน์ ส่งผลให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตกระแสไฟฟ้าและเกิดปัญหาภาวะโลกร้อน

หากมองในภาพรวม จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านแม่เลามีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัว และเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตในปัจจุบันและในอนาคต หากมีการก่อสร้างกระเช้าลอยฟ้าจะนำมาสู่การทำลายฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ส่งผลต่อการวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม อีกทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมในอนาคต ซึ่งไม่ใช่เพียงชุมชนบ้านแม่เลาเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ แต่จะกลายเป็นผลกระทบระดับตำบลระดับอำเภอและระดับโครงการ ที่ยากต่อการแก้ไข หากไม่มีการเตรียมการวางแผนผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้น

ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

ผลกระทบทางบวก

สืบเนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านแม่เลา มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระบบเครือญาติและเพื่อนบ้านใกล้เคียง ทำให้เกิดความผูกพันภายในชุมชน โดยมีสถานที่ที่ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านคือ วัดและโบสถ์ ที่เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมการศาสนา การนับถือเคารพผู้สูงอายุและผู้นำชุมชนที่สามารถปกครองลูกบ้านทั้ง 10 หย่อมบ้านให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการจัดกิจกรรมภายในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มทางสังคม ในรูปแบบของกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ที่ช่วยเหลือให้คนในหมู่บ้านได้มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ ถึงแม้ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีฐานะยากจน แต่ยังสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยการมีทรัพยากรธรรมชาติรอบตัวที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพืชพรรณที่ใช้ประกอบอาหาร ส่วนได้รายได้ของแต่ละครัวเรือนนอกจากการปลูกเมี่ยง(ชา) การรับจ้างและการจำหน่ายของป่าแล้ว ชาวบ้านยังได้รับจากนักท่องเที่ยวในฤดูหนาวที่เข้ามาแวะเวียนมาทุกปี ซึ่งหากมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอนแล้ว นอกจากรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึกตามสถานีหลักและสถานีย่อยของโครงการแล้ว ชาวบ้านยังสามารถเก็บค่าเช่าพื้นที่ตั้งเสาในรูปแบบของภาษี โดยเงินภาษีดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านได้ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นจากการได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการตรวจสุขภาพ

ป้องกันโรคติดต่อด้วยการฉีดวัคซีน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคที่ถูกต้องตาม
 สุขอนามัย และแนะแนวทางในการจัดการขยะและสารตกค้างบริเวณพื้นที่สร้างเสาโครงเหล็ก
 เพื่อให้ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำในหมู่บ้าน ด้านการท่องเที่ยวและสุนทรียภาพ จากโครงการฯ
 ส่งผลให้กระตุ้นการท่องเที่ยว เพราะความสะดวกสบาย ทันสมัย หากลองได้นั่งกระเช้าลอยฟ้า
 ทำให้เห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของภูเขาที่สลับซับซ้อน เกิดความชื่นชมในความอุดมสมบูรณ์ของ
 ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นจุดเด่นในการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว เกิดความร่วมมือระหว่าง
 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋กับผู้นำชุมชนบ้านแม่เลา ร่วมกันหาวิถีในการประชาสัมพันธ์
 ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในหมู่บ้านแม่เลา ก็จะช่วยให้การท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านได้รับความสนใจ
 จากนักท่องเที่ยวจากการเดินทางด้วยกระเช้าไฟฟ้าได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านมีกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้า
 กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มผู้ใช้แรงงานรับจ้าง ซึ่งเสี่ยงผลประโยชน์เฉพาะการตลาดของสินค้าแรงงาน
 การทอผ้าและการเกษตร แต่มิได้คำนึงถึงการเตรียมความพร้อมของตนเอง ในด้านทักษะอาชีพที่
 จะรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเข้าเป็นแรงงานระดับทักษะ
 ถ้ามีโครงการ ซึ่งโครงการอาจกำหนดแนวทางหรือมาตรการร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษานอก
 ระบบและการพัฒนาฝีมือแรงงานรองรับสภาพในอนาคต

ผลกระทบทางลบ

จากสภาพการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ
 ดำรงชีวิตในหมู่บ้านแม่เลาเช่น อัตราการค่าน้ำมันที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อสินค้า เพื่อ
 อุปโภค บริโภคในครัวเรือน การนิยมส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาในต่อในสถานศึกษาระดับอำเภอ
 หรือจังหวัดและหางานทำภายในตัวเมืองมากกว่าที่จะทำงานในหมู่บ้าน สังเกตได้จากการที่มักจะ
 เห็นคนรุ่นพ่อแม่ ผู้สูงอายุและเด็กเท่านั้นที่จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และด้วยรายจ่ายทางด้าน
 การศึกษา ส่งผลให้ชาวบ้านบางครัวเรือนต้องเพิ่มภาระในการหาเงินด้วยการไปทำงานรับจ้างในตัว
 เมืองหรือต่างจังหวัด ทำให้ความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านลดลง เหลือเพียงชาวบ้านที่มีพื้นที่ทำกินที่
 สามารถพอสร้างรายได้ในครอบครัว โดยการอาศัยการรวมกลุ่มภายในชุมชนเช่น กลุ่มออมทรัพย์
 หรือกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชนให้สามารถนำไปต่อยอดการประกอบ
 อาชีพและใช้จ่ายในครัวเรือนได้ หากมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-
 แม่ฮ่องสอน การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านแม่เลา ย่อมอาจนำไปสู่การ
 เปลี่ยนแปลงด้านชีวิตแบบดั้งเดิม มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากแรงงานในภาคเกษตรไปสู่ภาคธุรกิจ
 การท่องเที่ยวและบริการแก่นักท่องเที่ยว ความเจริญอาจทำให้วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านบางอย่าง
 สูญหายไป รวมถึงความเชื่อหรือความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้น

การควบคุมหรือปกครองยากลำบาก อาจทำให้เกิดอาชญากรรม ปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ชาวบ้านเกรงว่าจะเกิดการจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัว ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ด้านการค้าขายริมทางส่งผลให้รายได้จากการขายของป่าลดลงหรืออาจจะไม่มีนักท่องเที่ยวเลย ด้านการรองรับจากการบริการด้านสาธารณสุขจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านและแรงงานต่างถิ่น ด้วยระยะทางห่างไกลจากสถานีอนามัยและโรงพยาบาล ชาวบ้านมีอัตราเสี่ยงกับโรคระบบทางเดินหายใจมากขึ้น รวมทั้งภาวะความเครียดที่เกิดจากการขาดรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึกที่มีการแข่งขันทางตลาดสูง ส่งผลต่อสุขภาพจิตและสุขภาพที่ย่ำแย่ อีกทั้งหากยังก้าวจัดขยะแบบเดิม จะต้องเกิดปัญหาการตกค้างของสารอันตรายในดินและเกิดมลพิษทางอากาศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนด้านการท่องเที่ยวและสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องอาศัยจินตนาการจากเดิมที่เคยเห็นป่าไม้และทิวเขาสลับซับซ้อน สายเคเบิลเป็นสิ่งแปลกปลอมที่บดบังธรรมชาติที่สวยงาม ถึงแม้จะกระตุ้นการท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมากกว่า ทั้งนี้ในกรณีของเด็กและเยาวชนเข้ามาอบรม ณ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน ที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชุมชน และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลับมองเห็นเสาโครงเหล็กท่ามกลางป่าธรรมชาติ ที่ไม่ใช่ธรรมชาติที่แท้จริง ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนหันมาสนใจกระแสไฟฟ้ามากกว่าการศึกษาธรรมชาติในชุมชน

จะเห็นได้ว่าชุมชนมีความกังวลต่อผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นในระดับชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม สภาพแวดล้อมภายในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการจัดการขยะเป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีการกำจัดขยะแบบดั้งเดิมของชุมชนคือ การทิ้งตามพื้นดินและวิธีการเผา ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ในอนาคต หากมีการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานอาจจะมปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในช่วงระหว่างการก่อสร้างและหลังจากการมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในหมู่บ้าน การจัดการขยะแบบเดิมจึงเป็นกรรมวิธีการกำจัดขยะที่ไม่ถูกต้องและอาจจะส่งผลกระทบต่อระยะยาว ต่อน้ำใต้ดินและการสะสมของสารอันตราย

แนวทางหรือมาตรการในเชิงป้องกันผลกระทบทางลบ

จากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน ในหมู่บ้านแม่เลา ตำบลป่าเป๋ อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่

ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

การวางแผนเพื่อหาแนวทางในลดกระทบทางลบจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์นั้นสามารถวางแผนเพื่อตั้งรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ เช่น ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งต้องมีการปลูกป่าทดแทน และก่อนก่อสร้างต้องมีการสำรวจพื้นที่ก่อสร้างระหว่างเจ้าของโครงการและ

ผู้นำชุมชน โดยจะต้องเข้าพื้นที่หรือชำระภาษีให้ทางหมู่บ้าน ด้านน้ำและการใช้น้ำที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นควรหลีกเลี่ยงพื้นที่ต้นน้ำ ก่อนดำเนินการก่อสร้าง ควรศึกษาโครงสร้างของดินและระดับความลึกในการตอกเสาเข็มเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบกับน้ำประปาในหมู่บ้าน โดยการจัดหาแหล่งน้ำสำรองสำหรับการอุปโภคบริโภค ให้แก่ชาวบ้าน มีการวางแผนคำนวณปริมาณน้ำ และจัดระบบการบริหารการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการคมนาคม จะต้องกำหนดเวลาและจำกัดการบรรทุกวัสดุก่อสร้าง พร้อมกับแจ้งให้คนในหมู่บ้านได้ทราบล่วงหน้า ด้านการใช้พลังงานไฟฟ้า ควรวางแผนและสำรองการใช้ไฟฟ้าของโครงการ กระจายลวดไฟฟ้าและการใช้กระแสไฟฟ้าในชุมชน ให้มีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการ

ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

การวางแผนเพื่อหาแนวทางในลดผลกระทบทางลบจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอน ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตนั้น สามารถวางแผนเพื่อตั้งรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเจ้าของโครงการหรือองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋จัดทำโครงการส่งเสริมด้านอาชีพให้แก่ชาวบ้าน ส่งเสริมการค้าเดินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแบบอย่างของการปรับประยุกต์เทคโนโลยีที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสาธารณสุข ให้มีการจัดทำทะเบียนประวัติและใบรับรองแพทย์ของแรงงานต่างถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากโรคติดต่อ การจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง ส่วนด้านการท่องเที่ยวและสุนทรียภาพนั้น ควรจัดโปรแกรมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญในหมู่บ้านตกแต่งหรือจัดสภาพแวดล้อมบริเวณเสารับน้ำหนักให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในระหว่างโดยสารอยู่ในกระเช้าลวดไฟฟ้า

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอน” สามารถกำหนดประเด็นสำคัญเพื่ออภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วย

1. ผลกระทบทางสังคม
2. แนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางลบ

ผลกระทบทางสังคม

การศึกษาผลกระทบทางสังคมได้มีการตื่นตัวถึงความสำคัญของการศึกษามากขึ้น เพราะไม่เพียงแต่การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเท่านั้น การศึกษาผลกระทบทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องกัน เพราะทุกคนอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีข้อยอมแตกต่างกันไป

ตามสภาพแวดล้อม โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ต้องมีการศึกษาผลกระทบทางสังคมอย่างรอบคอบ โดยนำแนวคิดการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment : SIA) มาพิจารณาโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน พอล่าวไว้ว่า ชาวบ้านแม่เลาสามารถประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีขั้นตอน โดยจำแนกเป็น 3 ลักษณะคือ ลักษณะที่หนึ่งสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ลักษณะที่สองคือ เข้าใจถึงผลกระทบทางบวกและทางลบ และลักษณะที่สามคือการเสนอทางออกของปัญหา และข้อควรปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

เมื่อพิจารณาผลกระทบทางสังคมคาดว่าจะเกิดขึ้นจากการนำหลักการการสร้งฐานข้อมูล (Baseline data) มาพิจารณาข้อมูลจากสภาวะในอดีตและในปัจจุบันของชุมชน การเปรียบเทียบกรณีที่มีโครงการและไม่มีโครงการ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดของชุมชน เช่น กรณีการสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ ที่หลังเปิดให้บริการชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบจากเสียง จึงเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน หรือกรณีโครงการก่อสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นสู่ดอยเชียงดาว รัฐบาลมีโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชียงดาว โดยใช้งบลงทุน 2,000 กว่าล้านบาท โดยคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเยือนปีละนับแสน สามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลจากการบริการนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ท สนามกอล์ฟ ร้านอาหาร โครงการดังกล่าวได้มีกลุ่ม/องค์กรอนุรักษ์ธรรมชาติ เรียกร้องให้ยุติการก่อสร้าง เนื่องจากบริเวณที่จะก่อสร้างเป็นเพียงแห่งเดียวของโลกที่พบพบกล้วยไม้สกุลใหม่ของโลก หรือที่เรียกว่า “เอื้องศรีเชียงดาว” ซึ่งกล้วยไม้พันธุ์นี้จะได้รับผลกระทบ และต้องสูญพันธุ์ไปจากโลกแน่นอน (วันชัย ดันตวิทยาพิทักษ์, 2548) ในกรณีของโครงการกระเช้าลอยฟ้าเป็นอีกโครงการหนึ่งที่น่าไปสู่ผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบได้ ซึ่งชาวบ้านแม่เลาต่างเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโครงการ แล้วแปรผลไปสู่ผลกระทบที่เกิดขึ้น การศึกษาครั้งนี้มิใช่เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นผลดีของด้านในด้านหนึ่ง แต่เป็นการรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงของชุมชนแม่เลา ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการฯดังกล่าว

โดยภาพรวมที่ชาวบ้านแม่เลาได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมทั้งทางบวกและทางลบ โดยเฉพาะผลกระทบทางลบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่จำเป็นต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จำนวน 10 ไร่ ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่ที่ต้องสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สูญเสียพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ส่งผลการจัดระบบการวางผังชุมชนใหม่ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ตรงกับสำนักงานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศและสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2548) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพ และจะทำให้สภาพการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวชักนำให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ การย้ายเข้ามาของแรงงาน ทำให้เกิดพื้นที่พาณิชยกรรมและพักอาศัยการสันทนา

การต่างๆ เมื่อพิจารณาระดับของผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินจะเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากในพื้นที่ที่ใกล้เคียงเขตประกอบการอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามเพื่อป้องกันและลดผลกระทบ จำเป็นต้องมีการประสานงานกับกรมโยธาธิการและผังเมือง ส่วนผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตที่มีต่อสังคมที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชีพรายได้ เนื่องจากผู้ได้รับผลกระทบบางกลุ่ม จากการขาดรายได้จากการจำหน่ายของป่า จำนวนนักท่องเที่ยวในหมู่บ้านลดน้อยลง มีจำนวนแรงงานต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากร ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต ตรงกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547) ได้กล่าวว่า ผลกระทบทางสังคมและวิถีชีวิต คือมีการเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งเป็นแรงงานต่างถิ่นจะก่อให้เกิดปัญหาต่อการบริหารจัดการแรงงาน สวัสดิการสังคม ยาเสพติดและสุขภาพอนามัย การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนจากสังคมเกษตรกรรม เป็นพาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและการบริการ อีกทั้งการจัดการของเสีย จะมีปริมาณของเสียเพิ่มมากขึ้น มีอัตราการเกิดโรคติดต่อร้ายแรง จากการได้รับการปนเปื้อนของสารตกค้างในน้ำหรือโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจจากฝุ่นละอองระหว่างการทำก่อสร้าง หรือภาวะหมอกควันจากไฟฟ้า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นคงไม่ใช่เพียงชาวบ้านหรือผู้ที่รับผิดชอบโครงการเท่านั้น จะต้องมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบหรือเป็นต้นเหตุของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Paying Principle : PPP) อย่างจริงจัง ซึ่งผู้ก่อมลพิษต้องมีความรับผิดชอบต่อมลพิษที่สร้างขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นไปได้ยากเพราะต้องอาศัย เครื่องมือและกลไกทางการภาษีค่าธรรมเนียม ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ยังขาดมาตรการการใช้บังคับอย่างชัดเจนและมีผู้สร้างมลภาวะบางส่วนเท่านั้นจะยอมปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่จะละเลย โดยคิดว่าไม่ใช่ตนเองผู้เดียวที่ปฏิบัติจนเกิดความขำใจ และปล่อยให้กลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข

ในทางตรงกันข้ามหากพิจารณาวัตถุประสงค์โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ที่ก่อสร้างตั้งแต่บ้านดงป่าตัน อำเภอแม่แตง ผ่านอำเภอป่าอ้อ อำเภอปางมะผ้าและอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการคมนาคมทางเลือกถึงแม่หมู่บ้าน แม่เฒ่าจะมีเพียงเสาโครงเหล็กและสายเคเบิลพาดผ่าน แต่หากมองในภาพรวมของโครงการผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นจะอำนวยความสะดวกในการเดินทางและเคลื่อนย้ายสิ่งของสินค้า เอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมบริการ การพาณิชย์ การศึกษา เศรษฐกิจ สาธารณสุข และลดอุบัติเหตุทั้งทางบกและทางอากาศ อีกทั้งเป็นประตูสู่การค้า เศรษฐกิจชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเมียนมาร์ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค อุปกรณ์หรือวัตถุดิบทางธรรมชาติที่จะนำไปสู่รายได้เข้าสู่ประเทศ เช่นเดียวกับการศึกษา

ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง พบว่า ผลกระทบต่อการคมนาคม จะเกิดผลกระทบทางบวกต่อการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางคมนาคม เพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ และความสะดวกในการเดินทางและขนส่งสินค้าทางเรือ สามารถเดินทางได้ตลอดปี ซึ่งผลกระทบทางด้านการคมนาคมเป็นผลกระทบทางบวกในระดับประเทศมากกว่าระดับท้องถิ่นหรือชุมชน

จากการเสนอความคิดเห็น พบว่า ชาวบ้านแม่เลายังคาดหวังถึงผลกระทบทางบวกโดยทางอ้อม คือโครงการดังกล่าวสามารถช่วยให้เกิดการจ้างงาน การสร้างอาชีพ และการมีรายได้เพิ่มจากนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดทั้งจากภาษีบำรุงท้องถิ่น ตลอดจนช่วยลดอัตราว่างงาน และคาดว่าจะมีการอพยพคืนถิ่นของแรงงานในหมู่บ้านแม่เลา โดยจะมีการประกอบอาชีพใหม่ที่เน้นการให้บริการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการผลิตอาหาร ที่พักและการให้บริการตามสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยคาดว่าหากมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานขึ้นจริง จะเปรียบเสมือนเป็นสิ่งใหม่จากภายนอกที่สร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนต่างๆ ได้รับผลประโยชน์ที่นิ่งไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ที่จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอหรือกะเหรี่ยง อาจเกิดการแย่งชิงผลประโยชน์กันขึ้น ยิ่งเป็นผลประโยชน์ที่มากและมีการแบ่งปันกันอย่างไม่เสมอภาคเท่าไร ความขัดแย้งก็จะมีมากขึ้น และหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้มแข็งในการควบคุมการแบ่งปันผลประโยชน์ต่อสังคมอย่างเสมอภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะกลายเป็นเครื่องมือของผลประโยชน์นั้น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอน จำเป็นต้องคำนึงถึงความเสมอภาคทางสังคม คืออาจเกิดจากความขัดแย้งจากผลประโยชน์และภาวะคุกคามกันและกัน

ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสิ่งแวดล้อม นั้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม ฉะนั้นการคาดคะเนผลกระทบทางลบ จึงไม่ควรเป็นการสร้างอคติ แต่เป็นเรื่องของการสร้างจินตนาการ เพื่อปกป้องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่อาจจะต้องมีหลักการการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการควบคุมบทบาทของบุคคลและกิจกรรมที่มาจากภายนอกชุมชน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน

อย่างไรก็ตาม หากมีการดำเนินของโครงการฯ ผลกระทบทั้ง 2 ทาง ย่อมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องตั้งรับเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ด้วยการรวมกลุ่มภายในชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2541) กล่าวสรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า โดยปกติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา

และแก้ไขปัญหาลักษณะแวดล้อมนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ตัวประชาชนจะเป็นผู้ทราบดีว่าเกิดปัญหาอะไรตนเองต้องการอะไร และผลกระทบจากการพัฒนานั้น จะเกิดอะไรกับประชาชนในพื้นที่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น จึงก่อให้เกิดผลดี ต่อสถานการณ์ที่เป็นปัญหานั้นๆ ในลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ตรงตามความเป็นจริง เท่ากับเป็นการใช้ทรัพยากรที่จะทุ่มเทลงไปในการพัฒนาอย่างคุ้มค่า เพราะถ้าหากประชาชนได้เกิด ความรู้สึกรู้ว่าตัวเป็นเจ้าของสิ่งใดแล้ว ก็จะมีสำนึกในการดูแลและรักษาสິงนั้นต่อไปด้วย

แนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางลบ

การกำหนดแนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางลบจากโครงการก่อสร้างระบบ ขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นเตรียมความพร้อมที่สามารถลดผลกระทบทางสังคม เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดทางเลือกที่เหมาะสม ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผน โครงการ ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนและสังคมในพื้นที่ก่อสร้างโครงการ ทั้งแนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และด้านคุณค่า ต่อคุณภาพชีวิต ที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน หากนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มา ประยุกต์ จะเห็นได้ว่า การก่อสร้างโครงการระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นลักษณะของการบูรณาการ เชื่อมโยงระบบความสัมพันธ์ของเทคโนโลยี เศรษฐกิจสังคมและ ความเป็นอยู่ ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ปรับปรุงโดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการพัฒนา อย่างยั่งยืน ควรมีหลักการดังนี้ (อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2541)

1) เน้นการเสริมอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยรับผิดชอบตามสิทธิการดูแล รักษาชุมชนเอง การเข้าถึงและควบคุมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและการสร้างวินัยท้องถิ่น และสิทธิ ชุมชนจะต้องได้รับการยอมรับซึ่งฐานะของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) กิจกรรมต่างๆ ควรเป็นไปบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อปฏิบัติ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น สนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

3) การมีส่วนร่วมจากระดับล่าง ในการคิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ได้รับความ ผลประโยชน์ ประชาชนในท้องถิ่น ได้รับการแจ้งข่าวสารข้อมูลปรึกษาหารือเกี่ยวข้องในขั้นตอน การวางแผน นำแผนแปลลงมาสู่ภาคปฏิบัติและจัดการโครงการ

4) ความเสมอภาคทางเพศ

5) สิทธิของคนพื้นเมืองและชนกลุ่มน้อย

6) ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ

7) ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกรวมทั้งเทคโนโลยี การช่วยเหลือและการตลาดอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

โดยแนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคมต้องมีแผนงานหรือโครงการที่เป็นรูปธรรม หมู่บ้านแม่เลาถือเป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานที่สนับสนุนศักยภาพของชุมชนไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แหล่งน้ำและสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ซึ่งชุมชนสามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ เช่นเดียวกับแนวคิดต้นแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543) เกี่ยวกับหลักพัฒนาประการหนึ่งซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนได้ คือการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นจากบริบทที่ใกล้ตัว ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งพาตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดี โดยชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนา (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะคาดการณ์ถึงผลกระทบทางสังคมในหมู่บ้านแม่เลาที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ซึ่งผลจากการก่อสร้างดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสังคม ระบบนิเวศและการพัฒนา ภายใต้บริบทชุมชนของบ้านแม่เลา ด้วยกระบวนการระดมความคิดเห็น การคาดการณ์ การชั่งน้ำหนักประโยชน์ที่ได้รับ ออกมาเป็นแนวทางและมาตรการป้องกันภายในชุมชนของตนเอง และชุมชนพร้อมที่จะรับมือด้วยความเข้มแข็ง เพื่อดำรงความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นต่อไป

จากการศึกษาผลกระทบทางสังคมและแนวทางหรือมาตรการป้องกันเพื่อลดผลกระทบทางลบในพื้นที่หมู่บ้านแม่เลา ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งแนวทางหรือมาตรการป้องกันเพื่อลดผลกระทบ เพื่อเตรียมความพร้อมแก่ชุมชนบ้านแม่เลา ตาราง 22

ตาราง 22 สรุปแนวทางและมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคม

รายการ	ปัจจุบัน	ผลกระทบถ้ามี โครงการ	การเสนอแนะ	
			แนวทาง	มาตรการป้องกัน
ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์				
1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่เกษตรกรรม	เสาโครงเหล็กจำนวน 5 เสา	วางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้เกิดความคุ้มค่า	<ol style="list-style-type: none"> เจ้าของโครงการร่วมกับชาวบ้านกำหนดขอบเขตการก่อสร้างให้ชัดเจนหลีกเลี่ยงพื้นที่เกษตรกรรม ปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกตัด ควบคุมการใช้ที่ดินในบริเวณโดยรอบ
2. น้ำและการใช้น้ำ	มีระบบน้ำประปาภูเขา และมีลำห้วยแม่เลา	ขาดแคลนน้ำใช้ มีสาร ปนเปื้อน น้ำตะกอนสี ขุ่น	หลีกเลี่ยงพื้นที่ดินน้ำ	<ol style="list-style-type: none"> ศึกษาโครงสร้างของดิน น้ำใต้ดินและทิศทางการไหล จัดหาแหล่งน้ำสำรองสำหรับการอุปโภคบริโภค3. รมรงค์ให้ชุมชนใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและช่วยกันดูแลแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

ตาราง 22 (ต่อ) สรุปแนวทางและมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคม

รายการ	ปัจจุบัน	ผลกระทบถ้ามี โครงการ	การเสนอแนะ	
3. การคมนาคม	ใช้เส้นทางถนนหมายเลข 1095	ระหว่างก่อสร้างเกิดมลพิษทางเสียง หลังก่อสร้างได้ใช้บริการกระเช้าไฟฟ้า	วางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้ถนน	<ol style="list-style-type: none"> กำหนดเวลาและจำกัดน้ำหนักสิ่งก่อสร้าง ผู้ขับขี่รถบรรทุกควรขับช้าอย่างระมัดระวัง เอาใจใส่เรื่องความปลอดภัย โดยการตรวจสอบกระเช้าและสายเคเบิ้ล
4. พลังงานไฟฟ้า	มีกระแสไฟฟ้าใช้ทุกบ้าน ไฟดับบ่อยครั้ง	ปริมาณการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น มีปริมาณไฟฟ้าตามความต้องการของชาวบ้าน	วางแผนและสำรองการใช้ไฟฟ้า	<ol style="list-style-type: none"> สำรวจปริมาณการใช้ไฟฟ้าภายในหมู่บ้าน เข้มงวดด้านการตรวจสอบการใช้กระแสไฟฟ้าของโครงการเช่น กระแสไฟฟ้ารั่วหรือลัดวงจร

ตาราง 22 (ต่อ) สรุปแนวทางและมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคม

รายการ	ปัจจุบัน	ผลกระทบล้ามี โครงการ	การเสนอแนะ		
			3. จัดหาพลังงานทดแทน 4. ทำป้ายหรือสัญลักษณ์เตือน เช่น “เขตก่อสร้าง อันตราย ห้ามเข้า!” หรือ “ห้ามเข้า กระแสไฟฟ้าแรงสูง”		
ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต					
1. เศรษฐกิจและสังคม	วิถีชีวิตเรียบง่ายมีรายได้ จากเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการรวมกลุ่มทางสังคม	การเข้ามารับจ้างของ แรงงานต่างถิ่น ประชากรเพิ่มขึ้น ความสัมพันธใน หมู่บ้านน้อยลง รายได้ น้อยลง	ปรับอาชีพ เตรียมความพร้อม กับการเปลี่ยนแปลง	1. ส่งเสริมด้านอาชีพให้แก่ ชาวบ้านในด้านการพัฒนาทักษะ ตามที่เจ้าของโครงการต้องการ 2. มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการด้านผลตอบแทนเช่น การ เช่าพื้นที่ตั้งเสา	

ตาราง 22 (ต่อ) สรุปแนวทางและมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคม

รายการ	ปัจจุบัน	ผลกระทบถ้ามี โครงการ	การเสนอแนะ
			3. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง 4. จัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาทางสังคมจากบุคคลและวัฒนธรรมภายนอก
2. สาธารณสุข	ชาวบ้านได้รับการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง	เกิดโรคติดต่อหรือโรคระบาด การกำจัดขยะแบบเดิม	1. จัดทำทะเบียนประวัติแรงงานต่างถิ่นและแสดงใบรับรองแพทย์ 2. ควบคุมโรคจากคนงานก่อสร้างเช่น การฉีดวัคซีน การจัดพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม 3. มีการจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง 4. ตรวจเยี่ยมชาวบ้าน

ตาราง 22 (ต่อ) สรุปแนวทางและมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคม

รายการ	ปัจจุบัน	ผลกระทบถ้ามี	การเสนอแนะ	
		โครงการ		
3. การท่องเที่ยวและสุนทรียภาพ	มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในช่วงฤดูหนาว ด้วยสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำ	นักท่องเที่ยวลดลง เสาคอร์งเหล็กและสายเคเบิลเป็นสิ่งแปลกปลอม	ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนด้านการท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน 2. จัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งโบราณสถานตามเส้นทางที่กระเช้าพาดผ่าน 3. ตกแต่งหรือจัดสภาพแวดล้อมบริเวณสารับน้ำหนักให้กลมกลืนกับธรรมชาติ 4. ทำสัญลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งโบราณสถานที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน โดยสารกระเช้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การศึกษาเพื่อหาแนวทางหรือมาตรการลดผลกระทบทางสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันผลกระทบนั้น จำเป็นต้องอาศัยหน่วยงาน 3 หลัก คือ ชุมชน หน่วยงานรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อให้สามารถกำหนดกรอบการทำงานได้อย่างชัดเจน และเพื่อสร้างความร่วมมือตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม

2. นอกจากการพัฒนาทักษะด้านอาชีพในการปฏิบัติงานในโครงการแล้ว ควรส่งเสริมให้ชุมชนเตรียมรับการปรับเปลี่ยนอาชีพในรูปแบบของการบริการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลและอยู่ในขอบเขตของการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง โดยการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากผู้ประกอบการจากรถประจำทาง รถเช่า เพื่อหารับฟังความคิดเห็นและหาแนวทางการร่วมกัน

2. ควรทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชนเผ่าปกากะญอหรือกะเหรี่ยง

3. ควรทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาผลกระทบทางสังคมแบบเชิงลึกมากขึ้น